

DE ECOLOGIE VAN BELLEVUE

Wie de nieuwsbrieven van wijngaard Bellevue volgt, weet dat vrijwel altijd alles in het teken staat van verbetering van de wijngaard. Deze zomer was er eindelijk eens een keer de tijd om onder leiding van ecooloog Nico Jonker een verkenning van de graanvelden en de bossen te ondernemen. Over het zwembad van de wilde zwijnen, een verlaten dassenburcht en tientallen bloemen en kruiden.

“Man, het lijkt hier wel een reservaat! Dit graanveld ziet er uit zoals het was op de Nederlandse korenvelden in de jaren '50. De tijd vóór de grote ruilverkavelingen en landbouwmechanisatie.” Nico Jonker beent ietwat verrast over het pas geogoste erwtenveld dat op een heuvel nabij de wijngaard ligt. De bioloog en vogelspecialist die in het dagelijks leven werkt als ecooloog bij de provincie Noord-Holland ontwaart moeiteloos tientallen kruiden en bloemen. Nico ziet blauw guichelheil, rood guichelheil, paars guichelheil. Hij wijst op kaasjeskruid, siererwt (Lathyrus), brilzaad, korenbloemen. “Oh, en kijk, daar, wilde peen (Daucus). De zaden groeien in bollen, die op een gegeven moment loslaten en als ‘tumbling weeds’ over de akkers rollen.”

Zeldzaam of bedreigd zijn deze soorten niet, doceert Jonker, “maar ik ben wel verrast door de diversiteit. Het duidt op een tamelijk extensieve en kleinschalige exploitatie, waar niet wordt gespoten tegen onkruid.” Dat laatste klopt, want anders dan de 7,5 ha tellende wijngaard zijn de 20 hectare (40 voetbalvelden) akkers met wintertarwe, gerst, erwten en zonnebloemen, compleet biologisch. Er wordt geen kunstmest gebruikt en de gifspuit is er taboe. De rendementen zijn laag. Een conventionele akker levert tweemaal zoveel op dan een biologische. Vooral vanwege het jarenlang achterstallige onderhoud van vóór onze tijd zit Bellevue nog eens op de helft van een biologische akker. Een hele troost, vinden we nu, dat de fauna en flora daar in elk geval profijt van trekken.

Zeker vanwege het natte voorjaar van 2007 zijn er tal van onkruiden ontkiemd, zowel in de graanakkers als in de wijngaard. Ook in de netjes onderhouden rijen wijnranken staan ineens soorten die we nog nooit hebben gezien. “Daar staat Canadese fijnstraal”, wijst onze gids op een lange, dunne plant die met zijn bloemetjes gemakkelijk de druiventrossen kietelt. Ook de dubbelkelk, met twee fraaie gele bloemetjes aan een steeltje is dit jaar veelvuldig opgekomen tussen de wijnranken. En de akkerwinde probeert met kleine roze bloemetjes zich omhoog richting ranken te woekeren. Tevergeefs. Een vlijmscherpe schoffel of een grijpgrage hand is zijn ondankbare lot.

Kruidvlier, een nogal stinkende plant, en distels zien we al jaren. Die proberen we met hak en schoffel met wortel en tak uit te roeien. Het woekert maar door, en elk jaar laten de gemeen prikkende distels hun zaden met miljoenen tegelijk door de lucht vliegen. Deze aanpak stuit niet op weerstand bij Nico. “Er blijven er genoeg over voor de puttertjes, een vrolijk kwinkelerend vogeltje, dat zich voedt met distelzaad. Daarom wordt de vogel ook wel distelvink genoemd. Kijk, daar gaan er een paar”, wijst hij op een aantal kwiek vliegende vogeltjes.

Langs de akkerrand treffen we varens aan en silene met mooie grote witte bloemen, “familie van de Koekoeksbloem”, weten we nu. Een

andere opvallende verschijning is de kaardebol, een stekelige bol ter grootte van een kiwi met een prachtige zachtepaarse gloed. “In gedroogde vorm gebruikten de boeren de kaardebol als een roskam om de wol van schapen te zuiveren, ‘kaarden’ heet dat”, weet Nico.

En zo gaat het maar door, de wetenswaardigheden van de flora van Bellevue. Langs de akkerranden staat veel sleedoorn. De fraaie, diepblauwe bessen lijken verleidelijk maar ze zijn ontzettend wrang en niet te eten, constateren we met een zuur gezicht. “Nee, ze zijn pas in de herfst rijp”, aldus Nico. “Trekvogels eten de bessen en poepen de zaden een heel eind verderop op.” Klimop heeft ook bessen, en die rijpen pas in februari, precies in de tijd dat zangvogels als merels en lijsters weinig te eten hebben en ze tegelijkertijd op hun qui vive moeten zijn voor hongerige roofvogels. In het struweel van de klimop kunnen ze veilig foerageren. Dat heeft de natuur mooi geregeld, nietwaar?”

Er zijn ook allerhande muntsoorten, citroenmelisse en kruiden als majoraan te plukken. Er zijn grote, sterk naar anijs ruikende venkelknollen. In het gras komen steeds opnieuw bosuitjes op. “En van die hertshooi daar kun je thee zetten die bloedverdunnend werkt.”

Dan belanden aan de rand van een van de bospercelen, die in totaal 12 hectare beslaan. Er lopen tal van paadjes in, maar velen blijken niet meer dan een slecht begaanbaar wildpaadje. Vooral wilde zwijnen en herten hebben we wel eens gezien. We nemen eigenlijk zelden de tijd om de bossen te bekijken, maar met Nico ondernemen we de expeditie. In het eerste bos staan vooral eiken. “Het lijkt me vooral aangelegd als een eikenhakhout bos”, zo wijst Nico op de vele stammen - of stoven - die uit één punt ontspringen. In een ver verleden is er wel eens een stoof weggehaald, maar behalve een verdwaalde jager is hier vermoedelijk al tientallen jaren niemand geweest, laat staan een houthakker. Vele omgewaaide bomen zijn het gevolg, en we treffen ook vele bomen waar alleen de kruin is omgewaaid. Met een geknikt hoofd staat menige eik er treurig bij.

We ontdekken in elk geval drie soorten eiken. De bekende zomereik met niet-symmetrisch gelobde bladeren. De steeneik met zijn altijd groene blaadjes, niet te verwarren met de hulsteik, die meer hulstachtige, altijd groene blaadjes heeft.

“Kijk, daar een peperboompje”, zegt Nico, terwijl hij direct door zijn kniën zakt naar de heester en als een oudere NJN-er op zijn kont zijn floraboek tevoorschijn trekt. “Het is een oude medicinale plant, tamelijk zeldzaam”, zegt hij al bladerend. Dieper en dieper in het bos stuiten we plotseling op een prachtig draaiende gang die de grond in verdwijnt. Een verlaten dassenburcht, getuige de in het zand aanwezige sporen en de grote hoeveelheid bladeren die in de ingang van de burcht zijn gewaaid.

Bij verschillende eiken treffen recenter gewroet. Onmiskkenbaar zwijnenwerk. “Zouden ze truffels gevonden hebben?”, vragen we ons verlekkerd af. En verder gaat het. Duizend guldenkruid (dat de omslag naar de euro heeft gemist), wolfsmelk, spekwortel, en “kijk es effe, die paarse bloemen, aardaker, en daar, hé leuk, longkruid,” wijst hij naar een sneeuwklakjesachtige plant, onmiddellijk gevolgd door alweer een ‘Klazien uut Zalk’-achtige toepassing. “Dat gebruikten de mijnwerkers

vroeger ter voorkoming van stoflongen, want het verwijdt de luchtwegen.”

Langs een andere zwijpensnelweg op de bodem van een drooggevallen beek, trekken we ons aan lianen omhoog de helling op. Dan wordt het bos dunner . Daar trekt onze gids langs de klepperende blaadjes van een ratelpopulier en een wegschietende tuinfluiter een leeuwenbekje uit de grond. Drukkend op het knopje van de bloem, opent het zich, inderdaad, een leeuwenbek.

De volgende dag exploreren we een tweede bosperceel. Andermaal voornamelijk eiken, maar doordat dit bos een stuk hoger ligt, is de grond er schraler en droger. Ook hier zien we veel omgevallen bomen. Er is ook veel minder ondergroei dan in het eerdere bos. Het bosperceel grenst aan een enorme graanakker (5 hectare) waar we dit jaar zonnebloemen hebben gezaaid. De zonnebloemen zijn klein, maar staan er fijn bij. Frisgele koppies, trots op de zon gericht. Dat vinden de wilde zwijnen ook, getuige het feit dat ze langs de bosrand vele zonnebloemen hebben verorberd. Nico wijst ook op een platgetreden spoor vanuit de bosrand, dieper het zonnebloemenveld in. “Het lijkt er op of ze daar een kinderfeestje hebben gegeven, en daarna weer zijn teruggekeerd”, wijst hij op een platgestampte kring in het veld.

Dit bos moet een waar zwijnenparadijs zijn, getuige de vele sporen. We stuiten ook op een zwembad dat de zwijnen slim hebben gegraven op een dieper stuk van de graanakker. Nu staat het droog, maar na een paar dagen regen zal het de zwijnen ongetwijfeld een lekker modderbad bieden. “Naderhand drogen zich door langs deze eiken te schuren”, wijst Nico. “Kijk, maar, tot ongeveer zestig centimeter kleeft er allemaal zand en ook haren aan de eikenstammen.”

Langs de noordkant van akkerpercelen bevinden zich vele acacia's waaronder jonge bomen die met zijn drieën op één plek staan te dringen om licht en voedsel. In het voorjaar van 2006 zijn er tijdens een ijzel- en sneeuwstorm een aantal omgewaaid, op het akkerland, zodat de loonwerker Patrick Lalanne er nauwelijks doorkon met zijn machines . Daarom heeft Patrick Gosse ze voor ons weggehaald, en precies op 2,2 meter gezaagd en gekloofd. Dit jaar staan er derhalve circa zestig acaciapaaltjes van eigen bos als pallissage in de wijngaard. Ondanks de duurzaamheid van dit Europese hardhout, rotten er tientallen paaltjes weg, vooral op percelen van de wijngaard waar het waterpeil in de bodem sterk fluctueert. En Patrick krijgt in ruil voor zijn arbeid tientallen kapotte paaltjes mee, die deze winter goed zullen branden in zijn houtkachel.

RD, juli 2007

DE VOGELS VAN BELLEVUE

Eind mei, begin juni vinden er doorlopende openlucht concerten plaats op Bellevue. Het begint 's ochtends bij zonsopgang. Het is een gekwetter en gefluit van jewelste. Al die vogels, meest mannetjes, die proberen indruk te maken op een vrouwtje.

We zijn nog lang niet zover dat we ze allemaal kunnen onderscheiden, maar onmiskenbaar de meeste indruk maakt de **nachtegaal**, met zijn enorme register. Het onooglijke en schuwe vogeltje dat we toch al een paar keer voor de kijker hebben gehad, is een heel concert in zichzelf. Daarnaast is de tamelijk zeldzame **wielewaal** een fraaie gast in de veilige bosjes rond de wijngaard. De gele vogel van het kaliber merel fluit inderdaad een soort 'dudeljo', zoals het liedje wil. Vorig jaar hadden twee flirtende wielewalen een nest in een grote ceder met dode takken, naast de merlot bellevue, goed zichtbaar vanaf het noordterras.

Daarnaast zijn vrijwel dagelijks waarneembaar dan wel hoorbaar:

Buizerd: hoog cirkelend op de thermiek, witte gespikkelde borst, ie-ie-ie

Zwarte wouw: lome vleugelslag, onmiskenbare gevorkte staart

Bosuil: oehoe-oehoe

Dwergooruil

Torenavalk

Kraai

Groene specht (woody woodpecker-geluid)

Grote bonte specht (rood, wit, zwart, stukjes blauw)

Boerenzwaluw

Europese kanarie: inderdaad, geel, een druk kwetterend vogeltje

Putter (distelvink)

Cirlgors: titititi – we noemen het maar 'het scheidsrechtersfluitje'

Groenling: klein vogeltje dat meest in groepen van acht a tien vliegt

Veldleeuwerik: ook vaak met meerder exemplaren tegelijk boven net gemaaide akkers actief, fraaie, valkachtige duikbewegingen

Zwartkop

Merel

Koolmees

Roodborstje

Nog aan te vullen en uit te breiden

RD augustus 2007